

Het Nationaal Park Hoge Kempen is ongeveer 6.000 ha groot en wordt gekenmerkt door heide, bossen, vennen en enkele uitgestrekte waterpartijen

Ondernemen ligt in onze natuur!?

Wereldwijd staan we voor een aantal grote uitdagingen zoals de voedselvoorziening, de groeiende wereldbevolking, de klimaatverandering, de gevolgen van onze afhankelijkheid van de fossiele brandstoffen en - niet in het minst - de krimpende biodiversiteit. Ondanks alle inspanningen kon de achteruitgang van de biodiversiteit niet worden gestopt tegen 2010, het internationale jaar van de biodiversiteit. Het is daarom tijd voor een groene economie die de impact van de mens op de natuur en het klimaat drastisch vermindert en het verlies aan levensvormen voorkomt. Het (Re)connection Model dat is ontwikkeld voor het Nationaal Park Hoge Kempen is een veelbelovend voorbeeld van een dergelijke aanpak.

— Ignace Schops (directeur Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw)

> WERELDWIJD GAAT DE BIODIVERSITEIT – de verscheidenheid aan levensvormen op aarde – zienderogen achteruit en algemeen wordt aangenomen dat wij als mensen daar nagenoeg de volledige verantwoordelijkheid voor dragen. Nooit eerder stierven soorten zo snel uit. Sinds het ontstaan van de aarde bevinden we ons momenteel in de zesde uitstervingsgolf, waarbij soorten wel duizend keer sneller uitsterven dan ooit tevoren. Het Wereld Natuurfonds berekende dat momenteel elke 13 minuten een soort uitsterft op aarde.

In Europa worden bijvoorbeeld 40% van alle zoetwatervissen, 23% van alle amfibiesoorten, 20% van alle reptielensoorten en zelfs 44% van de zoetwatermosselloorten met uitsterven bedreigd. De milieupoot van de Verenigde Naties (UNEP) en de Conventie voor Biologische Diversiteit (CBD) hebben al heel wat beleidsintenties ontwikkeld om een halt te roepen aan deze snelle achteruitgang. Internationale natuurorganisaties zitten niet stil en doen hun uiterste best om het tij te keren. Maar ondanks

Al fietsend, wandelen of te paard komen mensen terug in contact met natuur.

het fantastisch werk en een aantal plaatselijke successen, blijken deze initiatieven de algemene trend niet te doen keren. Daar komt dan nog eens de wereldwijde economische crisis bovenop die tot beleidsbeslissingen leidt die een negatieve invloed hebben op de beschikbare financiële middelen voor natuur en landschap. En daarmee de afname van de biodiversiteit ernstig versnellen.

Onlangs liet een Europees onderzoek zien dat de meeste Europeanen zich weliswaar bewust zijn van de achteruitgang van de biodiversiteit, maar dat ongeveer 80% van de ondervraagden nog nooit gehoord heeft van Natura 2000 (de Europees aangeduide vogel- en habitatrictlijngebieden). Een ander Europees onderzoek peilde de belangrijkste thema's en daaruit bleek dat "leefmilieu" op de derde laatste plek stond met een schamele 4%. Topprioriteiten waren tewerkstelling, de economische situatie en het onveiligheidsgevoel.

Steeds meer studies en onderzoeken bevestigen dezelfde trend. De kennis en het tot nu toe ontwikkelde beleid (van wereldleiders tot aan lokale bestuurders) leidt niet tot de gewenste resultaten. Ondertussen wordt het draagvlak voor leefmilieu steeds minder en is er voor dit thema steeds minder geld beschikbaar.

Waarde vertalen

En toch. Zou een das weten hoe belangrijk hij is? Zou een ijsbeer weten dat de klimaatverandering verantwoordelijk is voor het verschrompelen van zijn habitat? Zou een pandabeer weten dat hij met uitsterven bedreigd is? Neen, dat weten ze niet! Maar als wij "mensen" een

pandabeer belangrijk vinden, dan zetten we er ons voor in. Kosten noch moeite worden dan gespaard. En welke waarde heeft een boomkikker? Een wildernis? Een bos? Het Loo? Natuurbeschermers hebben geen extra argumenten nodig om te weten dat elke verschijningsvorm van leven waarde heeft. Alleen koop je niet veel met de intrinsieke waarde, hoor ik velen ooverdovend denken (en soms ook zeggen). Hoe bereken je de waarde van een dozijn eikenbomen op een pleintje? In een louter economisch model lijkt dat wel te kunnen: je telt het aantal kubieke meters hout van de bomen en vermenigvuldigt dat met de waarde van het hout. Als er op diezelfde plek plannen zijn om huizen te bouwen, is de vergelijking snel gemaakt. Het eikenbosje zal snel verdwijnen. Maar er ontstaat hier een denkfout! Want als je alles op dezelfde louter economische wijze zou vergelijken, kom je tot onthutsende vaststellingen die we zelf als maatschappij of als individu niet willen. Stel dat we op dezelfde wijze de waarde van het schilderij de Zonnebloemen van Vincent van Gogh zouden berekenen: dus enkel de opstelsom van de verf, het doek, het canvas en het kader zonder rekening te houden met de virtueuze schilderkunst? We kunnen Vincent van Gogh niet even kunnen contacteren om het over te doen... Stel dat we de Sint Pietersbasiliek in Rome of de Basiliek in het Belgische Tongeren als een opeenstapeling van een hoop stenen en hout zouden beschouwen. We zouden niets meer overhouden van ons erfgoed.

Een andere interessante vaststelling is de positieve correlatie tussen natuur en toerisme.

Toerisme is het gevolg van kwaliteit en niet omgekeerd! Innovatieve, kwaliteitsvolle en duurzame natuurprojecten zullen de toeristisch-economische waarde aanzienlijk kunnen verhogen.

Van stoflong naar groene long

In het noordoosten van de Belgische provincie Limburg, op de grens met Nederland, werkt het Regionaal Landschap Kempen en Maasland (RLKM) zich al meer dan 20 jaren in de kijker met haar aanpak. Deze voormalige mijnregio bestaat uit uitgestrekte natuur- en bosgebieden, mijnsteenbergen, kwaliteitsvolle landschappen en moerassen. Wel 50 tinten groen!

Het Regionaal Landschap Kempen en Maasland is een NGO met een interdisciplinair team van experts die op een unieke manier samenwerken. Naast de politiek zijn ook alle actoren van het buitengebied vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering en in de Raad van Bestuur: natuur, bos, landbouw, jagerij, toerisme. Het RLKM ontwikkelt projecten op het snijvlak van natuur en landschap, erfgoed en duurzaam toerisme, waarbij het aantoont dat natuur en landschap een hefboom kunnen zijn voor duurzame sociaaleconomische ontwikkeling.

En net zoals het bosbeheer in het Loo bewijst dat het ook anders kan, bewijst het RLKM dat een andere zienswijze en aanpak kansen oplevert voor natuur en maatschappij. Met de ontwikkeling van het fietsroutenetwerk, de aanpak van het GrensPark KempenBroek en het RivierPark Maasvallei en vooral de ontwikkeling van het eerste nationaal park in België het Nationaal Park Hoge Kempen verwierf het RLKM en het (Re)connection Model - wereldwijde erkenning en wordt het door heel wat internationale organisaties overgenomen en als voorbeeld gepromoot!

Wat is dat (Re)connection Model en kan het ook toegepast worden op andere regio's?

Ja. Simpelweg tracht dit model de (meestal) verloren relatie tussen maatschappij en natuur te herstellen. Het resultaat is een duurzaam ontwikkelingsmodel dat niet enkel meer en betere natuur beoogt, maar ook een hefboom is voor de sociale cohesie en de duurzame economische ontwikkeling van een regio. Vier slagzinnen liggen aan de basis van het (Re)connection Model:

- Natuur terug met natuur verbinden
- Mensen terug met natuur verbinden
- Bedrijven met natuur verbinden
- Beleid terug met praktijk verbinden

Meer dan alleen natuur

Het Nationaal Park Hoge Kempen (heide, bossen, vennen en enkele uitgestrekte waterpartijen) is ongeveer 6.000 ha groot. Meer dan 7.000 soorten planten en dieren komen er voor,

Aan elke toegangspoort komen dezelfde inrichtingselementen terug. Ze geven een herkenbaar gezicht aan het Nationaal Park Hoge Kempen.

De veldparelmoervlinder is één van de 7000 soorten die Het Nationaal Park Hoge Kempen telt. Deze natuurparel is een schatkamer van biodiversiteit.

Foto Erwin Christis

waaronder heel wat Rode Lijstsoorten zoals Slijkzegge, Waterlobelia, Kleine wolfsklauw en Geelhartje. De zeldzame Gevlekte witsnuitlibel is een van de ruim vijftig libellensoorten die er voor komen en dat is 83% van de in Vlaanderen waargenomen soorten. De Zadelsprinkhaan staat symbool voor een rijke sprinkhanenfauna en de Veldparelmoervlinder breidt uit. En zo kunnen we nog een tijdje doorgaan: nachtzwaluw, blauwborst, gladde slang, rugstreeppad, beekprik.

Maar net als zo veel andere natuurgebieden stond ook deze natuurparel in het verleden onder druk door allerhande ontwikkelingen: bungalowparken, uitbreiding voor industriegebieden, bouwuitbreidingen, enz. Het Agentschap Natuur en Bos (ANB), de Vlaamse zuster van Staatsbosbeheer, kocht door de jaren heen grote delen van het gebied en voert het natuurbeheer uit. Het Regionaal Landschap Kempen en Maasland werkt in een samenwerkingsverband met haar partners aan de ontwikkeling en de uitbouw van het nationaal park.

De duurzame bescherming van de natuur staat centraal in het ontwikkelingsmodel. Maar het gaat om meer dan natuur alleen! De focus van het Nationaal Park Hoge Kempen wordt niet beperkt tot de grenzen van het nationaal park, maar richt zich ook op het gebied daarom heen van wel 30.000 ha. Aan de basis ligt een door het Regionaal Landschap ontwikkeld masterplan dat de Vlaamse regering goedkeurde en waarbij het ANB, de provincie Limburg, de zes betrokken gemeenten en alle actoren in het gebied samen een positief alternatief wilden geven na de gevolgen van de mijnsluiting, gebaseerd op de natuurkwaliteiten van de regio.

Zes unieke poorten

Natuurwaarden beschermen en mensen laten genieten is enkel mogelijk door een goede zonering van de bezoekersinfrastructuur, een creatief ontsnipperingsplan, een doordachte signalisatie, een duidelijk herkenbare identiteit, de betrokkenheid van alle stakeholders, het meten van de resultaten en de openheid over de behaalde resultaten. De zes toegangspoorten zijn de transitiecentra van waaruit je het nationaal park kan bezoeken en waar heel wat te beleven valt: een avontuur, eten, drinken en

soms zelfs overnachten.

De toegangspoorten liggen buiten het nationaal park maar geven wel onmiddellijk een natuurbeleving en belichten alle zes een ander aspect van het nationaal park. Van de macrokosmos in de poort Kattevennen met een Europlanetarium, over de microkosmos in de poort de Lieteberg met een insectencentrum en een blote voetenpad, tot een onderdompeling in het adellijke verleden van het nationaal park in de poort Pietersheim, enz. Kortom, één nationaal park, zes keer anders. Dit in tegenstelling tot meer dan 80% van alle nationale parken ter wereld, die hun bezoekerscentra steeds “in” het nationaal park bouwen wat een negatief effect heeft op de draagkracht. Door de poorten niet ergens in the middle of nowhere in het natuurgebied te bouwen, maar in de dorpen, dus vlak bij de plaatselijke bewoners, ontstaan er vele voordelen zowel voor de lokale economie als voor het draagvlak voor natuur.

Ambitieuze en herkenbaar

De signalisatie voor het fietsen, wandelen en ruiters in het nationaal park is uitnodigend en ingenieus opgebouwd zodat de verwondering en bewondering voor bezoekers maximaal is en de kwetsbare natuurwaarden toch beschermd worden. Er staan geen verbodsborden. Bezoekers kunnen via de knooppunten hun eigen routes bepalen en dus maximaal genieten. Sociale economiebedrijven, die kansen geven aan mensen die minder gemakkelijk in het regulier arbeidscircuit terecht komen, onderhouden de infrastructuur.

Een pool van 50 rangers gidst vraag-gestuurd en kan volledig via de website geboekt worden (uniek in Europa!). Via deskundige en meer gerichte uitleg is het boeken van een ranger erg interessant voor groepen. Het ontsnipperingsplan is erg ambitieus en in principe geaccordeerd door de Vlaamse regering. Op tien plaatsen worden ontwikkelingen die niet verenigbaar zijn met een nationaal park weggerukt: enkele gebouwen, een rally-circuit en zelfs een volledig bedrijventerrein zal worden verplaatst om de doelstellingen van het nationaal park Hoge Kempen te realiseren. Daarnaast zijn er drie ecoducten aangelegd over de autosnelweg E314 en zijn er plannen voor een

natuurvallei onder de autosnelweg.

Een huisstijl maakt de herkenbaarheid compleet. Banken, picknickplaatsen, schuilhutten, bebording, parkings, enz. zijn steeds opgebouwd met in schanskorven gestapelde Maaskeien, duurzaam hout en natuurlijke vegetatie.

Meten is weten

Het (Re)connection Model tracht naast de bescherming en de ontwikkeling van natuurwaarden ook meetbare, sociaaleconomische effecten te realiseren. We proberen maatschappij, natuur, infrastructuur, economie, biodiversiteit, erfgoed, beleid, communicatie, promotie, kwaliteitsbewaking, duurzaam toerisme te integreren in één aanpak, in één hand. Deze integratie zorgt voor een heel groot politiek, ambtelijk en maatschappelijk draagvlak en financiële middelen van andere oorsprong (toerisme, economie..).

Om een zicht te krijgen op de resultaten van dit (Re)connection Model in het Nationaal Park Hoge Kempen hebben we vergelijkingen gemaakt met de situatie van voor de opening (2006). Het aantal bezoekers bedraagt sindsdien gemiddeld 750.000. In de zes betrokken gemeenten wordt jaarlijks 24,5 miljoen euro verdiend aan toeristen die het nationaal park bezoeken en er overnachten. De stijging van het aantal overnachtingen is significant hoger dan in de omliggende regio's. Ook verschillende ecosysteemdiensten van het Nationaal Park Hoge Kempen zijn geanalyseerd en daaruit blijkt dat deze goed zijn voor een omzet van 191 miljoen euro en een directe- en indirecte tewerkstelling van 5.100 jobs.

De resultaten van het Nationaal Park Hoge Kempen zijn verbluffend en leveren een bewijs dat natuur ook een hefboom kan zijn voor sociaaleconomische ontwikkeling. In tal van andere landen binnen en buiten Europa wordt het (Re)connection Model gebruikt als basis. Nu de provincie Limburg opnieuw geteisterd wordt door moeilijke tijden, waarbij meer dan 12.000 mensen werkloos zullen worden door de sluiting van de Fordfabrieken in Genk, kan natuur opnieuw een kans zijn! Think globally, act locally and change personally!<

Ignace Schops, ignace@rlkm.be